

SIOS Kvinnokommitté

Seminarium 27 mars 2010

Den offentliga sektorn med fokus på kvinnor, rasism och intolerans

Första föreläsare var **Heidi Pikkarainen**, som tidigare bland annat har arbetat för kulturrådet och nu är utredare på Diskrimineringsombudsmannen. Hon betonade inledningsvis vikten av ett intersektionellt perspektiv i arbetet mot rasism. Klass, etnicitet, kön etc är oskiljaktiga och enligt Pikkarainen är diskriminering något komplext till såväl karaktär som uttryck, vilket bidrar till att exploatera och förtrycka människor. Hon poängterade betydelsen av att vara medveten om det historiska och dess påverkan på det som sker idag. De fördomar som har skapats och den självbild som arbetsgivare och andra har gör att de till exempel inte ser några kvalificerade sökanden trots att de finns där.

Pikkarainen tog upp antiziganism och i diskussionen deltog även seminariedeltagare. Det konstaterades att romer befinner sig längst ner i samhällshierarkin sedan lång tid tillbaka och på många håll, inte minst i Europa. Detta underlättar den marginaliseringen som bidrar till en stark uppdelning i "vi och de". Antiziganism beskrevs av Pikkarainen i likhet med afro- och islamofobi som en rädsla för, ett hat mot och diskriminering av romer. Dessa har emellertid delvis olika mekanismer och uttryck. I Sverige har man tidigare velat utrota och utestänga romer, medan tyngdpunkten på senare år har legat på att vilja assimilera och integrera. Stereotyperna och fördomarna lever alltjämt vidare och ifrågasätts inte. Enligt Pikkarainen är det viktigt att öka förståelsen för romers livsvillkor. Det handlar fortfarande till stor del om att få sina grundläggande rättigheter tillgodosedda.

Beträffande romers situation i Sveriges genom tiderna dömdes männen under 1600-talet till dödsstraff och de romska kvinnorna utvisades. I den svenska utlänningslagen fanns mellan 1914 och 1954 ett inreseförbud för utländska tiggare, kringvandrande musikanter, förbrytare, prostituerade och romer. I Portugal utvisades romer till landets afrikanska kolonier. Det fanns även ett samarbete mellan länder i syfte att bli av med den romska befolkningen. I likhet med andra länder bedrevs i Sverige en rasbiologiskt influerad politik - i fattigvårdsutredningen från 1914 beskrivs romer som opålitliga, inställsamma, brutala och med ett allmän rått och fräckt uppträdande. De fanns förbjud mot att gå i skolan eller gifta sig med andra än romer.

Även efter andra världskriget fördes en tydlig utrensningsspolitik, inte minst genom massteriliseringarna mellan 1934 och 1974. Många romska kvinnor utsattes för detta. Socialstyrelsen uppmanade till sterilisering av alla som ansågs oroliga, icke anpassningsbara eller som "farliga element". När det senare börjar luta mer åt en assimileringstrategi, definieras romer som ett socialt problem som genom den generella politiken ska försvinna. Detta görs genom såväl socialpolitik som inom bostads- och utbildningspolitik.

Pikkarainen nämnde bussar som en plats där rasism ofta tar sig uttryck. Bland annat mot romska kvinnor, som också ofta blir förföljda i mataffärer och andra butiker. Romska män blir oftare trakasserade av polisen. Hon påpekade att det är allvarliga kränkningar det handlar om. Avslutningsvis tog Pikkarainen upp det nyligen omskrivna fallet med en muslimsk man som under ett möte genom arbetsförmedlingen hälsade på en företagsrepresentant genom att buga med handen på hjärtat istället för att skaka hand. Detta gjorde att han blev av med sin plats på det arbetsmarknadspolitiska programmet. Pikkarainen undrade hur mycket detta hade att göra med föreställningar om ojämsställda muslimer (företagsrepresentanten var en kvinna), eftersom det sällan klagas på många människor från asiatiska länder inte heller brukar ta i hand, utan buga eller liknande.

Den andra föreläsaren var forskaren **Dina Avrahami**. Hon har skrivit avhandlingen *Vi dansar inte på borden* om lesbiska invandrarkvinnor i Sverige. I denna intervjuade hon 21 kvinnor från 15 olika länder. De flesta av informanterna kom från utomeuropeiska länder. Avrahami pratade, förutom om forskningsresultaten, främst om områdena arbetsmarknad och migration. Uppskattningsvis finns det omkring 35 000 lesbiska invandrarkvinnor i landet, det handlar alltså inte om någon väldigt liten grupp.

Avrahami redogjorde för begreppet stigma, som innebär att något markeras på ett nedsättande sätt. Enligt Goffman finns olika typer av stigma. Stigmat gör att någon reduceras till en onormal och kanske utstött människa. Stigman utgör enligt Avrahami grund för rasism, och i detta är osynliggörandet en viktig beståndsdel. Trakasserier medför visserligen att synliggöra något, emellertid genom att göra det till något avvikande. Hon lyfte fram att det i sig är en stigmatisering - för att ett verkligt synliggörande ska ske behövs respekt. Negativa kategoriseringar av människor leder till stigma som i sin tur leder till social utstötning.

Hur den heterosexuella normen kan ta sig uttryck i arbetslivet fann Avrahami exempel på i sina informanternas berättelser. En kubansk kvinna fick i sitt arbete som vårdbiträde stå ut med att hennes kollegor pratade kränkande och föraktfullt om homosexuella i hennes närvaro. Avrahami påpekade att kollegors attityder kan upplevas som ett minst lika stort problem som myndighetspersoners. Alla förutsätts vara heterosexuella och detta ses som det normala.

På det migrationspolitiska området behövs enligt Avrahami ett synliggörande av asylreglerna och hur de fungerar. Människor likställs visserligen när det gäller uppehållstillstånd för att flytta till en partner. Men de som söker asyl med sexuell läggning som grund nekas nästan alltid detta. Hon berättade om iranska kvinnor som fick avslag på asylansökningar och först när de varit här en längre tid och framträtt i massmedia så gick det bättre. En sydamerikansk kvinna som blivit förföljd av sin släkt sökte asyl och hade en flickvän här. Förhållandet upphörde dock men den före detta flickvännen hjälpte henne ändå att få uppehållstillstånd. Avrahami berättade även om en kubansk kvinna med permanent uppehållstillstånd som skulle hjälpa en annan kvinna att få bosätta sig här. Detta gjorde hon trots att hon under den tiden hade andra relationer. När kvinnan hon hade lovat hjälpa kom hit bosatte hon sig i den enrumslägenhet där även den kubanska kvinnans flickvän bodde.

Förföljelse på grund av homosexualitet ger som huvudregel ej uppehållstillstånd. Avrahami pekade på att det i praktiken verkar vara viktigare att ge uppehållstillstånd till dem som har en sexuell relation med någon i Sverige. En stor andel av hennes informanter flyttade hit på grund av att de hade en partner eller annan anhörig i Sverige. RFSL hade tidigare en invandrarpolitisk grupp och på Migrationsverket finns visserligen personal som är HBT-kunniga men utbildningar verkar inte ha lett till några förändringar.

Många av Avrahamis informanter upplever inte direkt att någon rasism riktas mot dem. Och rasismen finns även i gaysamhället, som dock i stort upplevs som tolerant. De flesta av de kvinnor hon intervjuat hade andra flator samt heterosexuella män som vänner, och familjen och partnern var ofta viktiga. Etniska olikheter upplevde de inte som ett problem. Informanterna ansåg inte att de var beroende av att ha kontakter med landsmän, och de trivdes bra i Sverige. Det upplevdes som relativt lätt att komma in i det sociala, politiska och kulturella livet. De hade dock oftast varit mest engagerade i detta i början. Avrahami berättade att kvinnorna tydligt kände av en prestigekultur inom gaysamhället. Kön, klass och etnicitet får stor betydelse även i dessa sammanhang, och påverkar möjligheterna att nå status eller höga poster. Avrahami påpekade att kvinnorna även upplevde det som svårt att hitta sin plats i lesbiska och feministiska organisationer.

Gruppdiskussion

Seminariet avslutades med att deltagarna diskuterade vad SIOS och förbunden kan göra för att motverka rasism, homofobi och intolerans inom den offentliga sektorn.

Detta var vad som i huvudsak lyftes fram:

Utbildning och kunskap

Det är viktigt att utöka kunskapen hos tjänstemän inom den offentliga sektorn. Detta kan leda till att en bit av utanförskapet kan försvinna. Gärna med fall exempel för större förståelse.

Människor bör informeras om mänskliga rättigheter. Empowerment sker genom t ex studiecirklar. Det man inte vet om kan man inte bekämpa.

Kopplingen mellan tolerans och kunskap är viktigt. Utan reflektion, ingen tolerans.

Intersektionalitet har betydelse både hos dem som har makt och de som inte har makt. Det är viktigt att koppla ihop faktorer som klass, kön, etnicitet för att förstå strukturerna.

Skolinformation om t ex rasism bör även riktas till lärare

Information och opinion

Man bör försöka påverka strukturerna och öppna för mer reflektion.

Att påverka strukturerna i samhället innebär att man beteenden och attityder måste påverkas för att förändras.

Det måste finnas ett ordentligt rättsskydd t ex i lagen och i olika myndigheters regelverk.

Integrationsinsatserna behöver evalueras.

Opinionsbildning och civilkurage på plats där och när det händer. Attitydpåverkan sker genom opinionsbildning.

Nätverka

Att förbunden träffar varandra är givande. Det innebär att man kan se gemensamheter mellan olika grupper.

På andra sätt förebygga och motverka utanförskap.

De som skall integreras på olika sätt ska inte bli motarbetade och diskrimineras.

Ingen ska acceptera diskriminering, varken de som blir utsatta eller de som har makt, såsom myndighetspersoner.